

TÜRKİYE’DE ENERJİ SEKTÖRÜNDEKİ GELİŞMELER ve KAMU HİZMETİ

Dr. Seyhan ERDOĞDU

*A.Ü. SBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü,
Öğretim Görevlisi*

GİRİŞ

Kamusal hizmet açısından, Türkiye’de enerji sektöründeki gelişmelerin temel özelliği özelleştirme olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum, yalnızca elektrik sektörüne özgü olmayıp tüm alt yapı hizmetlerinde gözlemlenen bir süreçtir. Özelleştirme, kamu hizmeti kavramının alt yapı hizmetleri alanından tasfiyesine yol açmakta, alt yapı hizmetleri üretimi ve sunumu özel hukuk alanına ait meta üretimi haline dönüştürken, alt yapı hizmetlerinden yararlanan vatandaşlar da tüketiciler olarak değerlendirilmektedir.

DEVLETİN ROLÜNDEKİ DEĞİŞİM, ALT YAPI HİZMETLERİ ve KAMUSALLIK

“Reform” örtmecesı altında sürdürölen ve yalnızca enerjide değil, diğer alt yapı hizmetlerinde de yaşanan özelleştirme sürecinin kuramsal dayanakları, yeni liberal düşünce okullarına dayanmaktadır (Friedman, 1982; Hayek, 1960).

1980’lerden bu yana liberalizasyon ve rekabete açılma adı altında sürdürölen ve hükümetlerin ve enerji bürokrasisinin tartışmasız bir gereksinim olarak sundukları özelleştirme, teknik etkinlik açısından özeline kamuya üstünlüğü ampirik olarak kanıtlanabilmiş olmadığı halde (Pollitt, 1995; Huffschmid, 2003), sektörde etkinlik ve verimlilik sağlanması gerekçeleri ile savunulmaktadır (Bayliss, 2001; Energy Information Administration, 1996; Zenginobuz ve Oğur, 1999).

Bu savların arkasında ister Friedman’ın temsil ettiği Chicago ekolü, ister Hayek’in temsil ettiği Avusturya ekolü, isterse de Buchanan’ın temsil ettiği Virginia ekolü olsun (Taylor, 1999: 1-33), bütün yeni liberal yaklaşımlar aynı sonuca varmaktadır: Kamu etkin değildir. Kamu verimsizdir. Kamu, ‘ortak yararı’ sağlayamaz. ‘Ortak yarar’, kendi çıkarları peşinde hareket eden bireylerin yararlarını maksimize etmeleri ile sağlanır. Gerçek piyasalardaki kusurlar, fiyat farklılıklarının yönlendireceği girişimcilerin kar maksimizasyonları ile giderilir. Devlet girişimcilerin sahip oldukları bilgiye sahip olamaz ve merkezileşmiş planlı hizmet üretimi kaynakların optimum dağılımını sağlayamaz vb. Bu durumda yapılması gereken, kamusal çıkar bulunan hizmetlerin üretimini ve teminini özel sektöre bırakmak, ‘ortak yarar’ın sağlanmasını piyasanın görünmeyen eline emanet etmektir. Tıpkı 19. yüzyılda olduğu gibi....

Oysa 19. yüzyıl koşulları tam da bu yaklaşımları iflas ettiren bir tarihsel süreci anlatmaktadır.

19. yüzyılda sermaye birikimi emek gücünün yıkımına dayanıyordu. Üretim alanında çalışma koşullarının kötülüğü ile yıkıma uğrayan emek gücü, değişim alanında sınırlı tüketim imkanları yüzünden de yıkıma uğramaktaydı. Özel şirketlerin karlı bulmadıkları alanlarda ve coğrafyalarda kamu hizmetleri sunulmuyordu. Yeni sanayi merkezleri açık lağımalar halindeydi, içme suyu yokluğu salgın hastalıklara yol açıyor, emekçilerin geniş kesimleri, ‘tehlikeli sınıflar’ haline dönüşüyordu (Schwartzman, 2004). Bunun sonucundadır ki devlet önce değişim alanına müdahale etmek zorunda kaldı. Alt yapı hizmetleri ile ilgili olarak özel şirketleri hizmet sunmakla zorunlu kılan, fiyatları ve dolayısıyla karları sınırlayan yasalar benimsendi. Ancak devlete verilen bu düzenleyici rol de altyapı hizmetlerinin ‘ortak yararı’ sağlayacak biçimde temini sorununu çözemedi. Dünyanın hemen tüm ülkelerinde devlet, merkezi ve/veya yerel düzeyde kamu hizmetlerinin üretimini ve sunumunu üstlendi.

Bugün yaşadığımız, bu sürecin tersine çevrilmesi ve kamu hizmetleri üretimi ve sunumunun özel sektöre devredilmesidir.

Ne olmuştur da 19. yüzyıl kapitalizminin liberal yaklaşımları yeniden gündeme gelmiştir? Ne olmuştur da ‘cumhuriyet’in temeli olan ‘res publica’ yerini ‘res privata’ ya bırakmıştır (Huffschmid, 2003). Ne olmuştur da doğal tekel niteliği taşıyan alanlarda, özel tekeller kamu tekellerine yeğlenir olmuştur? Ne olmuştur da cumhuriyetin kamu yöneticileri, küreselleşmenin ‘işletmecileri’ haline gelmişlerdir?

Kanımızca yanıt, kamu yararını özeline sağlayacağını iddia eden yeni liberal kuramlarda değildir.

Yanıt, başta enformasyon teknolojileri olmak üzere yeni teknolojiler sayesinde doğal tekellerin ortadan kalktığını ispatlamaya yönelik yaklaşımlarda ya da Türkiye gibi 'faiz dışı fazla'yı sağlamak için kamu gelirlerini ipotek altına almış olan ülkelerde akla yakın gibi gelse de, kamunun yeni yatırım yapacak ya da mevcut yatırımlarda iyileştirmeler yapacak kaynağa sahip olmamasında, bütçe kısıtı savaflarında da değildir¹.

Bu gerekçeler, küreselleşmenin mimarlarının, yani çok uluslu şirketlerin 80'li yıllara kadar ulusal ve kamusal nitelik taşımış olan alt yapı hizmetlerinin, sermayeye açılması taleplerini haklı çıkarmak için kullandıkları savaflardır.

Kuşkusuz ileri teknolojiler ve/veya bütçe kısıtları, süreci 'kolaylaştırıcı' etki oynamışlardır. Ancak gerçek nedeni bugüne kadar ulus devlet çatısı altında kamusal olarak sunulan altyapı hizmetlerinin sermayeye değerlendirme alanları olarak açılmasında aramak daha doğru olacaktır.

Yeni coğrafyalara ve yeni sektörlere yayılma ihtiyacında olan şirketler, karşılına çıkan engellerin kaldırılmasına yönelik bir strateji izlemektedirler. Bu stratejinin temel özellikleri,

- ulusal devletlerin mal, hizmet ve sermaye hareketlerinin önüne koydukları pazara giriş engellerinin ve milli muamelelerin kaldırılması,
- ulus devletler bünyesinde kamusal olarak üretilen mal ve hizmet üretimi alanlarının özel sektöre açılması,
- ulusal ekonomik faaliyetlere yapılan devlet desteklerinin kaldırılması,
- fikri sınai mülkiyet haklarının korunması,
- seçilmiş mesleklerde ve ulus ötesi şirketlerin yatırım amaçlarını kolaylaştırmak üzere, gerçek kişilerin hareketinin sağlanması,
- çalışma ilişkilerinin esnekleştirilmesine engel olan ulusal yasaların değiştirilmesi,
- parçalı demokrasilerin ve yerel, ulusal ve küresel düzeyde yönetim sistemlerinin geliştirilmesi olarak belirlemektedir.

---

¹ Türkiye'de elektrikte liberal yapılanma için en yaygın ve genel kabul gören gerekçe, elektrik tüketimindeki yıllık %8 oranındaki artışı karşılamak için gereken yıllık 3-4 milyar ABD Doları tutarındaki yatırımın, özellikle de yabancı sermaye yatırımının ancak liberal bir elektrik piyasasında cezbedileceği gerekçesidir (World Bank, 2002).

Yeni liberal küreselleşme sürecinin bu özelliklerine paralel olarak devletin rolü de değişmektedir. Gelişmiş ülkelerin Keynesci politikalar uygulayan refah devleti de, gelişmekte olan ülkelerin ithal ikameci veya ihracat odaklı stratejik sınai hedefleme yapan ulusal kalkınmacı devleti de artık, küresel ekonominin gereklerini, ulusal toplum ve ekonomi üzerine empoze eden bir güç haline dönüşmektedir. Hükümetler, mal, hizmet ve sermayenin serbestçe dolaşacağı küresel pazarın oluşumunun önündeki ulusal engelleri kaldırmaktan ve düşük vergiler, etkin altyapı, eğitimli ama uysal bir işgücünün var olduğu yerel bir ekonomik çevre geliştirmekten sorumludurlar. Çünkü serbestçe dolaşan sermayeye azami kar olanaklarını hangi ekonomik ortam sağlıyorsa, o ülke diğer ülkelere göre ‘rekabetçi üstünlük’ elde edecektir.

Bu eğilim, gelişmiş ülkelere küresel pazarın baskısı ile kabul ettirilirken, gelişmekte olan ülkelere pazarın yanı sıra IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar vasıtasıyla da empoze edilmektedir. Böylece ithal ikamesi politikalarını, sanayileşme stratejilerini, kamusal ekonomiyi ve planlamayı terk etmeye zorlanan gelişmekte olan ülkeler, uluslararası sermaye akımlarının açık alanı haline gelmektedir. Borç servisi ile kamu kaynaklarını ipotek altına koyan gelişmekte olan ülkelere devlet, sosyal niteliğini kaybetmekle kalmamakta, uluslararası mali kuruluşların uyguladıkları mali cebir karşısında egemenlik ve yetki bütünlüğünü de yitirmeye başlamaktadır. Ulusal yönetim ve siyaset, demokratik ulusal devletten, uluslararası kuruluşlara geçtiği ölçüde, yönetim adı altındaki uygulamalarla daha da zayıflatılmaktadır.

Bu süreç kamunun küçültülmesini ve özelleştirilmesini öngörmektedir. Bu, kamu mülkiyetinin tasfiyesi ve kamusal mal ve hizmet üretiminin özelleştirilmesi anlamına gelmektedir. Öngörülen hizmet özelleştirmesi altyapı hizmetlerini, sosyal hizmetleri ve kamunun asli görevi sayılan hizmetleri de içeren geniş kapsamlı bir özelleştirmedir.

Bu özelleştirme sürecinin, tüm mal ve hizmet üretimini, tüm birimleriyle birlikte kısa dönemde kapsamasına imkan olmadığı için kamunun mal ve hizmet üretimini gerçekleştiren birimler, önce kendi içlerinde parçalanarak alt birimlere bölünmüştür. Bu bölünme, özellikle ulusal çapta örgütlenmiş ve bir kısmı doğal tekel niteliği taşıyan kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi açısından, özelleştirmenin bir ara aşamasını teşkil etmiştir. Ayrıca kamusal mal ve hizmet üretiminin finansmanında özel kaynakların kullanılması, mal ve hizmet sunumunun ticarileştirilerek piyasa koşullarının aşamalı olarak getirilmesi, yeni kamu işletmeciliğinin ara aşamalarını teşkil etmiştir.

Bu gelişmeler doğrultusunda kamu hizmeti kavramı değişmekte ve terminolojide yerini genel çıkar hizmetleri kavramına bırakmaktadır.

Hizmetlerin giderek daha fazla bir bölümü kamusal hizmet olmaktan çıkartılarak, ister tüketici kimliği ile ister iş çevresi kimliği ile özel kişilere sunulan hizmet olarak değerlendirilmektedir. Ulusal ekonomi açısından anahtar nitelikte olan ara malların (demir-çelik, petro-kimya) ve geniş emekçi kesimlerin tükettiği nihai malların (süt, ekmek, ilaç, vb.) kamusal mal sayıldığı günler geride bırakıldığı gibi, bugüne kadar kamusal hizmet grubuna girdiği düşünölen, enerji, haberleşme, ulaşım, vb. de özel hizmet olarak algılanmaktadır. Bu mal ve hizmetlerden fayda sağlayan kişiler de artık vatandaş kimlikleriyle değil müşteri kimlikleri ile piyasa alanında yerlerini alacaklardır.

Eğitim, sağlık, güvenlik gibi hizmetlerin genel, ortak ve zorunlu nitelik taşıdığı kabul edilse de, sosyal nitelikte olduğu kabul edilen bu tür hizmetlerin de 'kamusal' ve 'özel' olmak üzere iki türlü üretiminin yapılabileceği öne sürölmektedir.

Yalnızca sosyal hizmetlerin değil devletin temel görev alanlarındaki hizmetlerin de özelleştirme kapsamına alınması olasıdır. Bazı ölkelerde ceza evlerinin bile özelleştirilmesi söz konusu olabilmektedir. Aynı yaklaşım güvenlik hizmetleri, adli hizmetler, kamusal yönetim hizmetleri vb. için de geçerlidir.

Avrupa Birliğinde bu uygulamalar kamu hizmeti yerine 'genel ekonomik çıkar hizmetleri' ve 'genel çıkar hizmetleri' kavramlarının yerleştirilmesiyle yürütölmektedir (Commission of the European Communities, 2003).

Kamunun hizmet sunumundaki düzenleyici rolünün artırılması, hizmetlerin ticarileştirilmesi ve özelleştirilmesi ile çelişen değil, bu olguyu bütünleyen bir gelişme olarak belirlemektedir. Hizmet sunumundaki üretici/sağlayıcı rolünü terk eden devlet, bu hizmet sunumunun özel şirketler eliyle sunumundaki düzenleyici rolünü geliştirmek durumundadır. Ayrıca tüketici, hizmetlerin fiziksel varlıklarının olmaması nedeniyle, hizmetin kalitesini genellikle o hizmeti tükettikten sonra değerlendirebilmektedir. Bu durumda kaliteli ve kalitesiz hizmetler arasında bir haksız rekabet doğmaktadır. Bu nedenle hizmetlerin özellikle de uluslararası ticarete konu olmaları süreci içerisinde bu haksız rekabetten korunmak ve sektörün saygınlığını korumak isteyen özel büyük firmalar, sektöre tüketiciyi koruyan bazı düzenlemeler getirilmesinden yanadırlar.

Yukarda ana hatlarını sunduğumuz bu gelişme enerji sektöründeki gelişmelerin ortak özelliği olarak belirmektedir².

Örneğin elektrik sektörü Türkiye’de 1980’li yıllara kadar büyük ölçüde dikey olarak entegre edilmiş bir kamu tekeli olarak varlığını sürdürmüştür. Elektrik üretimi ve dağıtımı da niteliği gereği, “kamu yararına dönük, toplumun ortak gereksinmesinin karşılanmasına yönelik, sürekli ve düzenli, yurttaşların eşit biçimde yararlanmalarına açık” kamu hizmetlerinden sayılmıştır³. Kamu hizmeti olarak elektriğin üretimi ve dağıtımı devlet tarafından üstlenilmiş ve istisnai olarak da imtiyaz sözleşmeleri ile özel sektöre gördürülmesi yoluna gidilmiştir.

Bugün ise sektörde hakim strateji, üretimin ve dağıtımının rekabete açılması, özelleştirilmesi ve rekabete açılmayan kısımların düzenlenmesi şeklindedir. Kamunun sektördeki genel düzenleyici rolü, teknik, çevresel ve ekonomik alanlarda öngörülmele birlikte bu rollerin birbiriyle de çeliştiği gözlemlenmektedir.

Elektrik enerjisi üretimi ve dağıtımının serbestleşmesi ve özelleştirilmesi sektörün ve sistemin niteliği gereği özel tekellere yol açmaktadır. Bu nedenle sektöre ilişkin düzenlemeler ve rekabet yasaları ve kurumları ile sektörde rekabetin gerçek olmasına ve özel şirketlerin tekeli ya da kartel konumlarını istismar etmemelerine çalışılacağı ileri sürülmektedir. Ancak temel yönelimin tekelleşme olduğu yolundaki iktisat gerçeği ile rekabetçi piyasaların varlığının korunması için yasal ve kurumsal düzenlemeler yapılması yaklaşımının çeliştiği ve bu çelişkinin tekelleşme yönünde çözümlendiği her sektörde görülmektedir. Doğal tekel olma niteliği taşıyan sektörlerde bu rekabet unsurunun nasıl yaşatılacağı daha da çözümsüz bir konudur.

Sektörde özelleştirme uygulamalarının aracı olarak yap-işlet-devret (YİD), yap-işlet (Yİ) ve işletme hakkı devri (İHD) modelleri kullanılmıştır. Danıştay ve Anayasa Mahkemesi ‘kamu-özel ortaklıkları’ grubuna giren bu uygulamaların Cumhuriyet yasalarının ‘imtiyaz sözleşmeleri’ne ilişkin hükümlerine tabi olduğunu tespit edince, şirketlerin çıkarlarını kamu yararından ve ulusal çıkarlardan daha üstün tutan bazı siyasal güçler, YİD, Yİ ve İHD modellerini Danıştay’ın, ulusal yargının ve halkın denetiminin dışına çıkartarak, girdi, satış ve fiyat garantileri ve ayrıca kullanılan

² Elektrik sektöründe yeni liberal yapılanmanın daha geniş bir incelemesi için bkz. Erdoğan, 2004.

³ Kamu hizmeti tanımı için bkz. Anayasa Mahkemesi Kararı, Resmi Gazete, 24.1.1995, 22181. Ayrıca bkz. Ataay, 2005.

krediler için hazine garantileri ile donatılmış bir kapitülasyon modeli haline getirmek için yoğun bir uğraş vermişlerdir. 1999 yılında, 4446 sayılı Yasa ile Anayasa Değişikliği yapılarak devlet tarafından gerçekleştirilen yatırım ve hizmetlerin özel hukuk sözleşmeleri ile gerçek ve tüzel kişilere yaptırılabilmesi veya devredilmesi, bu sözleşmeler nedeniyle doğacak uyuşmazlıklarda uluslararası tahkime gidilebilmesinin yolu açılmıştır. Bunu yeterli görmeyen OECD uluslararası tahkime ilaveten, EPDK kararlarına karşı itirazın Danıştay'a değil uzmanlardan oluşacak bir panele yapılmasını önermektedir (OECD, 2002).

YİD, Yİ ve İHD uygulamalarının sonucunun pahalı elektrik ve girdilerde dışa bağımlılık olacağı, 1990'lı yılların başında kamu yararını gözetmeye çalışan çeşitli kişi ve kurumlarca ifade edilmiştir. Kamu yararını gözeten kişi ve kuruluşların YİD, Yİ ve İHD özelleştirmelerine karşı ileri sürdükleri itirazların haklılığı bugün kesinlikle kanıtlanmış bulunmaktadır. Hükümetin, bu sözleşmelerin koşullarını değiştirme girişimleri, yaratılan yasal çerçeve kapsamında imkansız olmuştur. Bu özelleştirmeler nedeniyle alım, fiyat, girdi ve kredi garantileri ile kamunun yükümlenmek zorunda kaldığı maliyetler, yüksek elektrik fiyatları olarak halka yansıtılmak durumundadır. YİD, Yİ ve İHD sözleşmelerinin uzun vadeli niteliği, uygulanması düşünülen yeni liberal elektrik piyasası modelinin de sanal bir model olarak doğmasına neden olmuştur.

Düzenleyici reform adı altında elektrik sektöründe özelleştirmeyi savunan OECD, 1990'lı yıllardaki özelleştirme girişimlerinin sonucunu bir cümleyle şöyle özetlemek durumunda kalmıştır: “Gerekli olan elektrik üretimi yatırımlarına özel sektörü katmak için atılan adımlar, pahalı elektriğin devlet tarafından satın alınması ile sonuçlanmıştır.” (OECD, 2002: 85).

2001 yılında 4628 sayılı Elektrik Piyasası Yasası ile elektrik sektöründe özelleştirmenin ve liberal sektör yapısının yeni çerçevesi çizilmiş, kamusal hizmet olmaktan çıkartılan elektrik enerjisi alınıp satılan bir mal olarak tanımlanmıştır (<http://www.epdk.gov.tr>; EPDK (2003)).

Yeni elektrik piyasası düzenlemeleri, üretim ve dağıtımın hızla özelleştirileceğini, ancak bu özelleştirmelerde YİD, Yİ ve İHD modellerindeki gibi özel sektör yatırımcıları için garantilerin söz konusu olmayacağını öngörmektedir. Yeni düzenlemelerde kesin olan tek husus, özelleştirmelerin devam edeceğidir. YİD, Yİ ve İHD modellerinin yükümlenilmiş maliyetleri yüzünden uzunca bir süre yüksek kalacağı anlaşılan elektrik fiyatları ve yakın bir gelecekte piyasada

arz kıtlığı olacağı beklentisi, özel yatırımcıları üretim alanına cezbedebilecek unsurlar olarak görülmektedir. Ancak hazine garantisi, yüksek alım fiyatları, satış ve girdi garantileri olmadan nasıl bir özelleştirme yapılacağı EPDK’nın henüz çözümlenebildiği bir konu değildir. 2002, verilerine göre, elektrik sektöründe üretimin %71.3’ü kamu santralleri, %13’ü YİD, Yİ, İHD santralleri, %14.6’sı otoprodüktör şirketler, %1.1’i imtiyaz şirketleri tarafından gerçekleştirilmektedir(<http://www.eüaş.gov.tr>). YİD, Yİ ve İHD santrallerinden gelen pahalı elektrik kamu santrallerinin ucuz elektriği ile dengelenmeye çalışılırken, fazla elektriğin kamu santrallerine kapasitelerinin altında üretim yaptırılmaları ile dengelenmesi söz konusu olmaktadır. Sektörde YİD, Yİ ve İHD şirketlerinin ayrıcalıklı konumda olmaları piyasaya yeni gireceklerin risk primini artırmalarına yol açacaktır. Bu da çok düşük devir bedelli özelleştirme uygulamalarına gidilmesini gündeme getirebilir. Özellikle hidroelektrik ve termik santrallerin özelleştirme değerlerinin nasıl saptanacağı konusu, kamu yararı açısından büyük riskler taşıyan yakından izlenmesi gereken bir konudur.

Elektrik sektörü halen devlet işletmelerinin egemen olduğu, henüz ‘özelleşmemiş’ bir alandır. Elektrik, özelleştirilmeye dirençli nitelik taşıyan bir hizmettir. Özellikle sermayesi kıt olan Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde elektriğin özelleştirilmesi, sektörü hastalıklı bir yapıya sokmakta ve atılan her yeni özelleştirme adımı, kamu işletmelerindeki mali yapıyı zayıflatan, elektrik fiyatlarını artıran, kamu işletmelerinde yapılması şart olan kamu yatırımlarını geciktiren bir sektörel kaos yaratmaktadır.

Üretimdeki özelleştirmenin yarattığı kaos karşısında, dağıtımda özelleştirmeye öncelik verilmek istenmektedir. Dağıtım şebekesine neredeyse 10 yıldır yeterli yatırım yapılmadığını biliyoruz. Dünya Bankası verilerine göre, TEDAŞ 1994-2003 arasında 7.6 Milyar Dolarlık yatırım talebinde bulunmuş ve ancak yarısını alabilmiştir. Aynı dönemde tüketici sayısındaki artış 9.5 milyon olurken, kısıtlı bütçe ile artan tüketicilere hizmet vermeye çalışan TEDAŞ’ın personel sayısı %30 oranında azaltılmış, 38 351’den 26 918’e düşürülmüştür. Doğal olarak sistemin kayıpları da %12.5’den %23.4’e çıkmıştır. Özelleştirme beklentisi ile sistem öylesine çökertilmiştir ki, özelleştirmeden önce, güvenlik riskleri de taşıyan sistemin rehabilite edilmesi amacıyla Dünya Bankası kaynaklı kredi kullanılması zorunlu görülmüştür. Bir kısmı da kamu kaynaklarınca karşılanacak bu rehabilitasyonun amacını açıklarken Dünya Bankası, “Deneyimler göstermektedir ki özel şirketlerin yatırım yapmaları zaman

alabilir ve bu ara dönemde sistemin kötüleşmesi halkın muhalefetine ve özelleştirme çabalarının gözden düşmesine yol açabilir” demektedir.⁴

Özelleştirme sorunlarının giderilmesi için önerilen çözümler ise kamuya yeni maliyetler yüklemeye yönelik olmaktadır (tesislerin devir değerinin düşük tespiti; işletme hakkı sözleşmelerinde devir süresinin uzatılması, gereken rehabilitasyon, çevre, kayıp-kaçak önleme vb. yatırımların kamuya yaptırılması; devir bedelinin işletme faaliyetlerinin nakit akışına bağlanması gibi).

SONUÇ

Kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi, bu hizmetlerden yararlanan vatandaşların aleyhine sonuçlar doğurmaktadır. Kamusal hizmet üretiminin özel tekellere devri, devletin ulusal ve sosyal niteliğini zayıflatmasına paralel olarak demokrasiyi de zayıflatmaktadır.

Elektrik enerjisinin serbestleştirilmesi ve özelleştirilmesi sürecinde gelinen noktada sorunların sektörel düzeyde kamu yararına çözümü olanaksızlaşmıştır.

Rekabetçi bir piyasa kurulacağı ve bu piyasa içinde daha ucuz, daha çok, daha kaliteli elektriğin sanayiye ve tüketiciye sunulacağı kurgusunun sanal dünyaya ait olduğu ifade edilebilir.

Yasama, yürütme ve yargı erkinin ulusun elinde olduğu demokratik devlet yapısı içinde sektörün kamusal hizmet anlayışı ile yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Ataay, F. (2005), Kamu Reformu İncelemeleri, Ankara: Ankara Tabib Odası.
- Bayliss, K. (2001), Privatisation of electricity distribution: some economic and political perspectives, London: PSIRU.
- Commission of the European Communities (2003), Green Paper on Services of General Interest, Brussels, 21.5.2003 COM(2003)270 FINAL, <http://www.europa.eu.int>
- Energy Information Administration (1996), Privatization and the Globalization of Energy markets, Washington: U.S. Department of Energy.
- EPDK (2003), Elektrik Piyasası Uygulama El Kitabı, Ankara: EPDK
- Friedman, M. (1982), Capitalism and Freedom, Chicago, IL: Chicago University Press.

---

⁴ World Bank, Project Information Document (Pid)Concept Stage Report No.: AB1748

- Erdoğan, S. (2004), "Elektrik Enerjisinde Liberal Yapılanma", (Yay. Haz. Aytül Güneşer Demirci KİGEM) Liberal Reformlar ve Devlet, Sempozyum Bildirileri içinde, Ankara: KİGEM s. 7-27.
- Hayek, F.A. (1960), The Constitution of Liberty, Londra: Routledge and Kegan Paul.
<http://www.epdk.gov.tr>
<http://www.etaş.gov.tr>
- Huffschnid, J. (2003). A Strong and Democratic Public Sector against the Priority for Privatisation and Derugulation, Euromemorandum 2003, Brussels.
- OECD (2002), Regulatory Reform in Turkey: Critical Support for Economic Recovery, SG/RR (2002)3, OECD: Paris.
- Olson, M. (1982), The Rise and Decline of Nations, New Haven, CT: Yale University Press.
- Pollitt, M. (1995), Ownership and Performance in Electrical Utulities, Oxford: Oxford University Press
- Taylor, G. (1999), State Regulation and the Politics of Public Service, The Case of the Water Industry, Londra ve New York: Mansell.
- Schwartzman, S. (2004), Poverty, Social Exclusion and Modernity, Sociology 187, Harvard University.
- World Bank (2002), Turkey-Renewable Energy, Project ID PO72480, Report No. PID11166, Washington: World Bank
- Zenginobuz, Ü. ve Oğur, S. (1999), "Türkiye Elektrik Sektöründe Yeniden Yapılanma, Özelleştirme ve Regülasyon", TESEV (Der.), Devletin Düzenleyici Rolü: Türkiye Elektrik ve Telekomünikasyon Sektörlerinde Özelleştirme ve Rekabet, İstanbul: TESEV.